

Summary

The occurrence of 10 species of caddisflies (*Trichoptera*) in Lake Powidz (Powidz Landscape Park, Wielkopolska) is described. All the taxa are typical lake species, strictly bound to aquatic plants, mainly submersed and floating-leaved. Together with the records given in Jaskowska (1961), the list of caddisflies of the park contains 12 species.

Adresy autorów:

Przemysław Żurawlew
 Żbiki 45, 63–304 Czermin
 e-mail: grusleon@gmail.com

Stanisław Czachorowski
 Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska
 Wydział Biologii i Biotechnologii, UWM w Olsztynie
 Plac Łódzki 3, 10–089 Olsztyn
 e-mail: czachor@moskit.uwm.edu.pl

Edyta Buczyńska
 Katedra Zoologii, Ekologii Zwierząt i Łowiectwa UP
 ul. Akademicka 13, 20–033 Lublin
 e-mail: edyta.buczynska@gmail.com

Paulina Kozina, Rafał Łopucki

KOLEJNE STANOWISKO MODLISZKI ZWYCZAJNEJ MANTIS RELIGIOSA RELIGIOSA NA TERENIE POLESIA LUBELSKIEGO

Another site of the Praying Mantis *Mantis religiosa religiosa* in Polesie Lubelskie

Modliszka zwyczajna *Mantis religiosa* (Linnaeus, 1758) jest jedynym przedstawicielem rodziny *Mantidae* (modliszkowate) w Polsce. Gatunek ten na terenie kraju reprezentowany jest przez dwa podgatunki: *M. religiosa religiosa* (Linnaeus, 1758) (Liana 2007, Królik 2010, Kadej et al. 2016) oraz *M. religiosa polonica* Bazyluk, 1960 (Bazyluk 1960, Liana 2007). Modliszka zaliczana jest do gatunków rzadkich i zagrożonych i z tego powodu od 1984 roku objęta jest ochroną ścisłą. Ponadto modliszka umieszczona jest w *Polskiej czerwonej księdze zwierząt* z kategorią EN (gatunek bardzo wysokiego ryzyka) (Liana 2004) oraz na *Czerwonej*

liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce z kategorią CR (gatunek krytycznie zagrożony) (Liana 2002).

W ostatnich latach modliszka poszerza zasięg występowania na terenie Polski (Liana 2002, 2004). Po zebraniu i potwierdzeniu wszystkich stanowisk tego gatunku ustalono, że centrum występowania obejmuje głównie Kotlinę Sandomierską oraz Wyżynę Małopolską i Lubelską (Kata 2004, Zięba 2004, Buczyńska et al. 2006, Liana 2007). Poza centralną częścią zasięgu, wiele jest doniesień o rozprzestrzenianiu się gatunku na terenach: Dolnego Śląska (Królik 2010, Kadej et al. 2016), Karpat i Podkarpacia (Ćwik et al. 2012), Mazowsza (Bonk et al. 2011), pogranicza Pogórza Środkowobeskidzkiego i Kotliny Sandomierskiej (Pączka 2008), Wyżyny Kieleckiej (Błoński 2015) oraz Wyżyny Małopolskiej (Bonk i Kajzer 2009, Kozina 2015, Łazarski 2016).

28 sierpnia 2016 r. zaobserwowano 1 osobnika modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa religiosa* (samica, leg. et det. R. Łopucki, fot. 1) oraz jeden kokon na transekcie o długości 1 km i szerokości 2 m w obszarze Natura 2000 Maśluchy PLH 060105 (UTM FC30, 51°27'30.2"N 22°58'22.9"E, woj. lubelskie, pow. lubartowski, gm. Uścimów). Obszar ten był w przeszłości użytkowany jako pastwisko wspólnoty wiejskiej. Następnie przez wiele lat nie był wykorzystywany rolniczo. Obecnie na kilkunastu hektarach realizowane są koszenia w ramach pakietów programu rolnośrodowiskowego. Teren ten porośnięty jest głównie niską roślinnością z dominującym udziałem murawy bliźniczkowej, na której występuje również m. in.

ukwap dwupienny *Antennaria dioica*, podejźrzon rutolistny *Botrychium multifidum*, izgrzyca przyziemna *Danthonia decumbens* oraz jastrzębiec kosmaczek *Hieracium pilosella* (GDOŚ 2013). Powoli wkraczają na ten teren również krzewy i drzewa (grusza *Pyrus* sp., sosna *Pinus* sp., czeremcha amerykańska *Prunus serotina*), tworząc tym samym idealne warunki siedliskowe dla modliszki: suche murawy z nielicznymi, niskimi krzewami i drzewami (fot. 2).

Polesie Lubelskie (=Polesie Zachodnie) (woj. lubelskie), jako dość odległy i odizolowany teren od zwartego zasięgu modliszki w Polsce, przyjmowane było z rezerwą przez Lianę (2007), która skłaniała się do przypuszczeń o introdukcji bądź zawleczeniu gatunku w ten region kraju. Historyczne stanowiska na tym terenie, w miejscowości Bogdanka (13 km; UTM: FB48), Urszulin (15 km; UTM: FB59) oraz Załucze Stare – Splawy (Poleski PN; 11 km; UTM: FB49) zostały zweryfikowane negatywnie (Liana 2007). Inne stanowiska modliszki notowane na Polesiu znajdują się około 3 km na wschód w okolicy Nowego Orzechowa (UTM: FC40) (Kozina i Łopucki 2016) oraz około 11 km na południowy wschód w miejscowości Załucze Stare (Liana 2007). Obecna obserwacja oraz inne współ-

Fot. 1. Samica modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa religiosa* (fot. R. Łopucki).

Photo 1. Praying mantis *Mantis religiosa religiosa* female (photo by R. Łopucki).

Fot. 2. Siedlisko modliszki zwyczajnej na terenie obszaru Natura 2000 Maśluchy (fot. R. Łopucki).
Photo 2. The habitat of the praying mantis in the Natura 2000 site Maśluchy (photo by R. Łopucki).

czesne dane (Kozina i Łopucki 2016) wydają się potwierdzać, iż występowanie modliszki na terenie Polesia Lubelskiego nie jest przypadkowe oraz, że modliszka może tworzyć tam stałą i nierozpoznaną jeszcze w swoim zasięgu populację. Niepublikowane dane posiadane przez Nadleśnictwo Parczew wskazują, że zasięg ten może sięgać nawet dalej na północ od opisywanych dotychczas stanowisk. W 2016 roku w Nadleśnictwie Parczew modliszkę obserwowano 52 razy na 15 stanowiskach, głównie w uprawach leśnych. Współrzędne tych stanowisk są następujące: Leśnictwo Laski 51°31'57"N 22°52'06"E (UTM: FC21), Leśnictwo Gościnnie 51°34'35"N 22°53'27"E (UTM: FC31), Leśnictwo Białka 51°32'16"N 22°57'19"E (UTM: FC31), Leśnictwo Makoszka 51°33'32"N 22°58'55"E (UTM: FC31), 51°35'10"N 22°56'34"E (UTM: FC31), 51°34'28"N 22°57'06"E (UTM: FC31), 51°33'51"N 22°59'07"E (UTM: FC31), 51°35'10"N 22°56'34"E (UTM: FC31), 51°33'42"N 22°58'59"E (UTM: FC31), Leśnictwo Turno 51°30'37"N 23°08'19"E (UTM: FC40), 51°30'51"N 23°08'47"E (UTM: FC40), 51°31'19"N 23°06'32"E (UTM: FC40), 51°32'07"N 23°10'10"E (UTM: FC51), 51°31'00"N 23°11'29"E (UTM: FC50), Leśnictwo Hola 51°33'38"N 23°10'27"E (UTM: FC51). Przytoczone stanowiska w Nadleśnictwie Parczew znajdują się 8-14 kilometrów na północ od stanowiska opisywanego w niniejszej pracy (obszar Natura 2000 Maśluchy). Są to kolejne obserwacje sugerujące, że zasięg występowania modliszki przesuwają się w stronę północno-wschodniej części Polski.

Autorzy serdecznie dziękują pracownikom Nadleśnictwa Parczew za udostępnienie danych dotyczących występowania modliszki na terenie Nadleśnictwa w 2016 roku.

LITERATURA

- BAZYLUK W. 1960. Die geographische Verbreitung und Variabilität von *Mantis religiosa* (L.) (Mantodea, Mantidae), sowie Beschreibungen neuer Unterarten. Ann. Zool. 18, 15: 231-272 + Tab. XIII.
- BŁOŃSKI W. 2015. Modliszka zwyczajna *Mantis religiosa* Linnaeus, 1758 w Świętokrzyskim Parku Narodowym. Naturalia 3: 145-146.
- BONK M., KAJZER J. 2009. Wzrost liczby stanowisk modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa* L. na Wyżynie Małopolskiej. Chrońmy Przyr. Ojcz. 65, 3: 189-194.
- BONK M., KAJZER J., SZAFRAŃSKI A. 2011. Kolejne stwierdzenia modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa* L. w Krainie Gór Świętokrzyskich i na Mazowszu. Kulon 16: 129-133.
- BUCZYŃSKA E., BUCZYŃSKI P., PAŁKA K. 2006. Modliszka zwyczajna (*Mantis religiosa* L.) (Mantodea: Mantidae) na Roztoczu. Wiad. Entomol. 25, 1: 56-57.
- ĆWIK A., MOŁOŃ M., PESZEK Ł. 2012. Nowe obserwacje modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa* w Karpatach i na Podkarpaciu. Chrońmy Przyr. Ojcz. 68, 2: 148-151.
- GDOŚ 2013. Dokumentacja Planu Zadań Ochronnych obszaru Natura 2000, „Maśluchy” PLH 060105 w województwie lubelskim. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie. Dostęp 17.11.2016. [http://pzo.gdos.gov.pl/obszary/download/8456/4257/134.html?tmpl=component].
- KADEJ M., SMOLIS A., MALKIEWICZ A., TARNAWSKI D. 2016. Pierwsze udokumentowane stwierdzenie modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa religiosa* (Linnaeus, 1758) (Insecta, Mantodea) na Dolnym Śląsku. Przyr. Sud. 19: 115-120.
- KATA K. 2004. Nowe informacje o występowaniu modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa* L. na Podkarpaciu. Chrońmy Przyr. Ojcz. 60: 96-99.
- KOZINA P. 2015. Nowe stanowisko *Mantis religiosa* (L.) (Mantodea: Mantidae) na terenie rezerwatu Wzgórza Sobkowskie (Wyżyna Małopolska, Pogórze Szydłowskie). Wiad. Entomol. 34, 4: 67.
- KOZINA P., ŁOPUCKI R. 2016. Nowe stanowisko modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa* (Mantodea: Mantidae) na Polesiu Lubelskim. Przegl. Przyr. 27, 1: 113-115.
- KRÓLIK R. 2010. *Mantis religiosa religiosa* (Linnaeus, 1758) (Mantodea) w Polsce. Acta ent. siles. 18: 5-7.
- LIANA A. 2002. Orthoptera prostoskrzydłe i inne owady ortopteroidalne. In: GŁOWACIŃSKI J. (Ed.). Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Wyd. IOP PAN, Kraków: 115-121.
- LIANA A. 2004. *Mantis religiosa* (Linnaeus, 1758). Modliszka zwyczajna. European mantis. In: GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. (Eds.). Polska czerwona księga zwierząt. Bezkręgowce. Wyd. IOP PAN, AR im. A. Cieszkowskiego w Poznaniu, Kraków: 72-73.
- LIANA A. 2007. Distribution of *Mantis religiosa* (L.) and its changes in Poland. Fragm. Faun. 50, 2: 91-125.
- ŁAZARSKI G. 2016. Nowe stwierdzenia modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa* na Wyżynie Małopolskiej. Chrońmy Przyr. Ojcz. 72, 4: 311-313.
- PĄCZKA G. 2008. Występowanie modliszki zwyczajnej (*Mantis religiosa* L.) w Rzeszowie i okolicach. Zesz. Nauk. PTIE i PTG Oddz. w Rzeszowie 10: 101-104.
- ZIĘBA K. 2004. Nowe stanowisko modliszki zwyczajnej *Mantis religiosa* (Linné 1758) w południowo-wschodniej Polsce. Chrońmy Przyr. Ojcz. 60, 4: 93-95.

Summary

New locality with the Praying Mantis *Mantis religiosa religiosa* (Linnaeus, 1758) was found in the Natura 2000 site Maśluchy PLH060105 (Western Polesie, UTM FC30, 51°27'30.2"N 22°58'22.9"E). A single individual (female) and an ootheca were recorded. Geographical coordinates of 15 sites of *M. religiosa* from the area of Parczew Forest District were also reported.

Adresy autorów:

Paulina Kozina
Katedra Zoologii Bezkręgowców i Parazytologii
Uniwersytet Gdański
ul. Wita Stwosza 59, 80-308 Gdańsk
e-mail: paulina.kozina@biol.ug.edu.pl

Rafał Łopucki
Interdyscyplinarne Centrum Badań Naukowych
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
ul. Konstantynów 1J, 20-708 Lublin
e-mail: lopucki@kul.pl

Paweł Czechowski, Alicja Dubicka

PÓŹNA OBSERWACJA DYMÓWKI *HIRUNDO RUSTICA* NA ZIEMI LUBUSKIEJ

Late record of the Barn Swallow *Hirundo rustica* in Ziemia Lubuska

Dymówka *Hirundo rustica* jest w Polsce liczny gatunkiem lęgowym i przelotnym (Tomiałojć i Stawarczyk 2003, Chodkiewicz et al. 2015). Jest dalekodystansowym wędrowcem, a zimowiska europejskich populacji znajdują się w Afryce na południe od równika (Cramp 1988). Wędrówka wiosenna w kraju trwa od kwietnia do połowy maja, chociaż pierwsze ptaki pojawiają się pod koniec marca. Natomiast migracja jesienna rozpoczyna się we wrześniu. Odlot przeciąga się do połowy października, a na południu kraju do końca tego miesiąca (Tomiałojć i Stawarczyk 2003).

Dnia 11.12.2015, prowadząc obserwacje ptaków na Jez. Niesulickim (pow. świebodziński, woj. lubuskie), obserwowano pojedynczą dymówkę. Ptak w przeciągu 30 minut intensywnie latał nad jeziorem (żerował nisko nad wodą, przemieszczając się w różnych kierunkach). Jaskółkę udało się sfotografować. W dalszej części obserwacji ptak przemieścił się w inną część jeziora i później nie był już obserwowany. W dniu obserwacji panowały następujące warunki atmosferyczne: całkowite zachmurzenie, temperatura około 5°C, słaby wiatr, bez opadów. Jesień w roku 2015 był ciepła, temperatura w listopadzie i w pierwszej dekadzie grudnia wahała się między 5 a 10° C, a nocne przymrozki były bardzo rzadkie. Takie warunki utrzymywały się do końca grudnia, co może sugerować, że ptak mógł przetrwać kolejne dni. Dopiero od początku stycznia wyraźnie się ochłodziło i temperatura utrzymywała się poniżej zera.

W woj. lubuskim ostatnie ptaki regularnie widuje się do połowy października, rzadziej później. Ostatnią pojedynczą dymówkę obserwowano 29.10.1978 koło Rogozińca (Jermańczek et al. 1995). W dostępnej literaturze ornitologicznej z innych regionów także brak jest